

— EEN KIJKJE IN DE SCHRIJVERSKEUKEN —

BOUWSTEEN TECHNIEK

T12 – Karakters – De drie krachten

Welke personages heb je werkelijk nodig, en welke functie vervult ieder van hen?

Dit is onderdeel van de set praktische schrijfhulp van auteur Jurjen Biesbroek – laagdrempelig gereedschap voor beginnende schrijvers, oorspronkelijk bedoeld als zelfhulp voor zijn eigen schrijfontwikkeling.

01 Theorie: Welke krachten heeft elk verhaal nodig

Zodra je je verhaalidee gaat uitwerken, ontstaan er heel veel vragen. Wat is het thema, waar speelt het zich af, met welke personages etc. Een idee kan heel klein zijn en nog geen enkel antwoord geven. Laten we zeggen een bankoverval. Je ziet al wat voor je. Boeven, gijzelaars, schieten, spanning en een grote beloning. Maar later blijkt het verhaal veel meer te draaien om de spanningen in het overvallende team of een relatie die op bloeit met een van de gijzelaars. En dat vergt heel andere personages. Dus de vraag welke personages daadwerkelijk belangrijk zijn is van groot belang.

Je ziet in bovenstaande paragraaf al dat het moeilijk is om vooraf de karakters van personages in te vullen. Deze bouwsteen gaat daarom eerst over wat je in een verhaal minimaal nodig hebt. Schrijfdocent K.M. Weiland beantwoordt deze structuurvraag.

Vanuit het perspectief van wat een verhaal daadwerkelijk laat bewegen, zijn er drie krachten nodig om de verhaalmotor te laten draaien — ongeacht hoeveel personages je uiteindelijk opvoert. Dit is overigens geen persoonlijke uitvinding van Weiland: de kern ervan gaat terug tot Lajos Egri's klassieke werk *The Art of Dramatic Writing* uit 1946, waarin hij spreekt van een "eenheid van tegenstellingen" tussen protagonist en antagonist als

fundament van elk dramatisch verhaal. Weiland voegt daar het relatiepersonage als derde, expliciete kracht aan toe en maakt het geheel praktisch toepasbaar — het basisprincipe is decennialang beproefde verhaaltheorie.

De protagonist

Niet per se "de held" of "de goede", maar het personage dat de voortgang van de plot creëert door iets te willen — een verlangen dat zich vertaalt in doelen die het verhaal vooruit bewegen. De protagonist is de rode draad: zonder hem heb je geen verhaal, want hij bepaalt waar het naartoe beweegt. Dat betekent dat elk belangrijk structureel moment in je verhaal in lijn moet liggen met de voortgang van de protagonist — merk je dat dat ergens niet zo is, dan is dat een signaal dat er iets scheef zit op dat punt.

De antagonist

Ook hier is de gangbare associatie (de schurk, de moreel slechte figuur) misleidend. Een antagonist is simpelweg de kracht die weerstand biedt aan de protagonist. Die kracht hoeft geen persoon te zijn: het kan de natuur zijn, het lot, of het eigen karakter van de protagonist. Zonder deze weerstand mist een verhaal het conflict dat het nodig heeft om de aandacht vast te houden.

Het relatiepersonage

Degene die de protagonist helpt de "waarom" achter zijn reis te begrijpen, en die vaak de thematische waarheid van het verhaal weerspiegelt. Deze kracht geeft motivatie en context aan de betekenis van de plot.

Nu we toch aan het leren zijn: De woorden protagonist en antagonist komen uit de Griekse taal en betekenen zoiets als strijder en tegenstrijder, waarbij 'protos' ook 'eerste' betekent. De protagonist was in het Griekse theater vroeger dan ook de eerste die op het podium kwam, de hoofdpersoon.

Het gebruik van dit model is tevens een toets: elk personage zou aantoonbaar bij moeten dragen aan een van de drie krachten, direct of als plaatsvervanger. Kun je dat niet aanwijzen, dan is dat personage waarschijnlijk overbodig, en is schrappen of

samenvoegen de betere keuze dan hem erbij te houden. Een grote cast is sowieso niet zonder meer een goed idee is. Hou het overzichtelijk voor jezelf maar ook voor de lezer — elke extra naam kost een lezer moeite om te onthouden en te onderscheiden.

Het is belangrijk deze drie krachten niet letterlijk als drie personages op te vatten. Ze kunnen geïnternaliseerd zijn in één enkel personage (denk aan een verhaal met slechts één personage, waarin angst en verlangen intern spelen), of ze kunnen worden weerspiegeld in de omgeving zelf. Andersom kan één kracht ook worden verdeeld over meerdere personages — een antagonist met handlangers die als "plaatsvervangers" voor diezelfde kracht optreden, of twee protagonisten die dezelfde structurele rode draad delen (zoals in romans met co-protagonisten). Bij meerdere protagonisten met elk hun eigen rode draad ontstaan feitelijk meerdere verhaallijnen.

Zodra de structuur staat, volgt de tweede laag van bijpersonages. Deze hoeft je niet uitgebreid uit te werken, maar ze hebben wel een eigen 'onzichtbaar' leven nodig. Dit wordt weleens het concept *Sonder* genoemd — het besef dat ieder mens, ook een fictief bijpersonage, een compleet privéleven leidt dat niet stopt zodra hij van de pagina verdwijnt. Je hoeft dat leven als schrijver alleen te kennen, zodat het gedrag van het personage in de scène authentiek aanvoelt in plaats van louter functioneel. Een bijpersonage dat alleen bestaat om zijn functionele dialoog uit te spreken en daarna nergens meer toe doet, voelt voor een lezer al snel plat aan — een wereld voelt pas "bruisend" wanneer de mensen om de protagonist heen hun eigen, doorlopende ervaring lijken te hebben.

02 Praktijkvoorbeelden van bekende schrijvers

Eén personage, drie krachten toch aanwezig — *Cast Away*

In deze film is Tom Hanks vrijwel het hele verhaal alleen op een onbewoond eiland. Toch zijn alle drie de krachten aanwezig: de antagonistische kracht bestaat uit het weer, de elementen, en later zijn eigen angst en frustratie; het relatiepersonage wordt vervuld door de volleybal Wilson, die hij gebruikt als gesprekspartner om iets te hebben waarop

hij betekenis en gezelschap kan projecteren. Een treffend voorbeeld van hoe deze krachten geïnternaliseerd of in de omgeving verweven kunnen zijn zonder aparte personages te zijn.

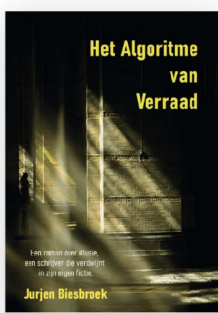
De natuur als antagonist, de jongen als hoop — Ernest Hemingway, *The Old Man and the Sea*

Santiago is de protagonist; de zee, de marlijn en later de haaien vormen de antagonistische kracht — niet als kwaadaardige vijand, want Santiago noemt de vis zelfs zijn broeder, maar als de natuurlijke weerstand die zijn overlevingsstrijd vormgeeft. Manolin, de jongen die hem verzorgt en bewondert, is het relatiepersonage: hij vertegenwoordigt de voortzetting van Santiago's levenswijze en geeft de eenzame strijd van de oude man een menselijke, warme tegenhanger. Drie krachten, drie duidelijk te onderscheiden rollen.

Onzichtbare levens van bijpersonages — Elin Hilderbrand, *The Perfect Couple*

Hilderbrand laat zien hoe de onzichtbare innerlijke levens van bijpersonages de plot en het gedrag van hoofdpersonages beïnvloeden — bijfiguren dragen zichtbaar het gewicht van een eigen, doorlopend bestaan mee de scène in, in plaats van louter aanwezig te zijn om functionele dialoog af te leveren.

03 Mijn voorbeeld: hoe ik het deed als beginnend schrijver

Een eerlijke poging om mijn eigen cast op dit drie-krachten-model te toetsen — want dit had ik vooraf niet gedaan vanuit mijn onwetendheid. Noem het mijn eigen oefening.

Sybren is onmiskenbaar de protagonist: zijn verlangen (het boek afmaken, gezien worden) drijft de hedendaagse verhaallijn. Sarah en Karel zijn relatief helder te plaatsen als relatiepersonages — zij zijn degenen die Sybren, en de lezer, helpen begrijpen waaróm

zijn isolement gevaarlijk is, en spiegelen daarmee de thematische waarheid van het boek (echte verbinding met medemensen is noodzakelijk).

Kaileigh is lastiger eenduidig te plaatsen, en dat vind ik zelf een interessante uitkomst van deze oefening. Ze zou een relatiepersonage kunnen zijn (ze geeft context aan zijn schrijverschap), maar ze functioneert net zo goed als een soort antagonistische kracht zoals de zee bij Santiago: geen kwaadaardige tegenstander, maar de weerstand die Sybrens werkelijke groei in de weg staat, omdat ze te makkelijk, te frictieloos is en hem uit het werkelijke leven wegtrekt. Dat dubbele karakter (deels relatie, deels verhulde antagonistische kracht) is geen fout in mijn structuur, maar mogelijk iets dat ik bewuster had kunnen inzetten als ik dit model destijds had gekend.

04 Zoek je eigen voorbeeld

Maak een lijst van je belangrijkste personages. Wijs voor elk personage een van de drie krachten toe: protagonist, antagonist, of relatiepersonage — of markeer hem als plaatsvervanger voor een van deze drie. Is er een personage die nergens bij past?

OEFFENING · 15–20 MINUTEN

Geleide micro-oefening: de drie-krachten-toets

Jouw oefening: loop je volledige personagelijst na en wijs elk personage toe aan protagonist, antagonist, of relatiepersonage — of markeer hem als plaatsvervanger. Noteer bij elk personage die nergens goed past een korte notitie: schrappen, samenvoegen, of een duidelijkere functie geven?

Controle vraag: is er een kracht (protagonist, antagonist, relatiepersonage) die in jouw verhaal onderbedeeld is?

OPDRACHT · 30–45 MINUTEN

Zelfstandige toepassing: een onzichtbaar leven schrijven

Jouw opdracht: kies één bijpersonage uit je huidige manuscript. Schrijf, puur voor jezelf, zijn of haar onzichtbare privéleven: wat maakt dit personage mee op het moment dat hij niet in beeld is bij jouw protagonist? Gebruik dat inzicht om zijn aanwezigheid in een toekomstige scène subtiel bij te sturen — niet door het letterlijk te vertellen, maar door net dat beetje gewicht mee te geven.

05 Zelfcontrole

Loop je manuscript na op de volgende vier punten.

- ☐ Kun je van elk belangrijk personage aanwijzen welke van de drie krachten (protagonist, antagonist, relatiepersonage) hij vertegenwoordigt?
- ☐ Ligt de voortgang van je protagonist in lijn met elk belangrijk structureel moment in je verhaal?
- ☐ Als je meerdere protagonisten hebt: delen ze bewust dezelfde structurele rode draad, of vertel je eigenlijk meerdere verhalen?
- ☐ Heeft elk bijpersonage, ook al staat het niet op de pagina, een eigen onzichtbaar leven dat jij als schrijver kent?

Dit onderdeel kun je uiteraard toepassen op elk personage dat je zelf onderhanden neemt.

06 Samenvatting

Belangrijkste onderwerpen

Het drie-krachten-model (protagonist, antagonist, relatiepersonage) als structureel fundament van elke cast; hoe krachten geïnternaliseerd, gedeeld of via plaatsvervangers verdeeld kunnen worden; het concept Sonder voor de onzichtbare levens van bijpersonages.

Kernpunten

De vraag is niet hoeveel personages je nodig hebt, maar welke van de drie structurele krachten elk personage vertegenwoordigt. Een antagonist hoeft geen schurk te zijn — natuur, lot, of het eigen karakter van de protagonist kunnen die rol vervullen. Bijpersonages hoeven geen uitgeschreven achtergrond te hebben, maar wel een leven dat de schrijver kent, zodat hun aanwezigheid in een scène gewicht draagt.

Conclusies en acties

Wijs elk personage in je verhaal toe aan een van de drie krachten. Schrap of herzie personages die nergens bij passen. Schrijf voor je belangrijkste bijpersonages hun onzichtbare, doorlopende leven uit — alleen voor jezelf.

BRONVERMELDING

Podcast: K.M. Weiland, *Helping Writers Become Authors* — afleveringen over de drie structurele krachten (protagonist, antagonist, relatiepersonage).

Aanvullende theorie: Lajos Egri, *The Art of Dramatic Writing* (1946).

Voorbeelden: *Cast Away* (2000); Ernest Hemingway, *The Old Man and the Sea* (1952); Elin Hilderbrand, *The Perfect Couple* (2018). Toepassing: fragmenten uit *Het Algoritme van Verraad* (Jurjen Biesbroek, 2026).